https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Niyozova Dildora Erkinovna

Navoiy davlat konchilik va texnologiyalar universiteti 2-bosqich talabasi

d08611880@gmail.com

YASHIL IQTISODIYOT: BIOLOGIK XILMA-XILLIKNI SAQLASHDA INNOVATSION ILMIY-AMALIY YONDASHUVLAR

Annotatsiya

Ma’lumki, mamlakatimizda 2025-yil Ozbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan “Atrof-muhitni asrash va “yashil” iqtisodiyot” yili deya nomlash taklifi berilgan va ushbu taklif qo`llab-quvvatlangan. Buning natijasida esa asosan “yashil iqtisodiyot” yo`nalishini yanada rivojlantirishga qaratilgan bir qancha loyihalar amalga oshirildi, chora-tadbirlar ko`rib chiqilib, yo`lga qo`yildi. Jumladan, bir qancha yashil energiya loyihalari (quyosh va shamol elektro-stansiyalarini qurish), “Yashil makon” milli dasturi (tabiatni tiklashga qaratilgan), joriy yilning 19-21-iyun kunlari Toshkentda o`tkazilgan “Eco Expo central asia 2025” ko`rgazmalari ba shu kabilar e’tiborga loyiqdir. Mazkur maqolada esa global muammoga aylanib borayotgan bioxilma-xillikning qisqarishi va uni hal qilishga qaratilayotgan yechimlar to`g’risida, yashil iqtisodiyotning biologik xilma-xillikni saqlashdagi o`rni, ahamiyati haqida muhokama qilinadi. Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, bioxilma-xillikning yo`qolishi bir tomonlama emas balki ko`p sohalarga ham zarar keltiruvchi, hal qilinishi muhim bolgan ekologik muammolardan biri hisoblanadi. Mamlakatimizda joriy yil nomi ham ushbu muammolarga ko`proq e’tibor berilib, ularga mos yechimlar ko`rilishini taqazo etadi.

Kalit so`zlar: yashil iqtisodiyot, biologik xilma-xillik, innovatsion yondashuvlar, ekotizim xizmatlari.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

GREEN ECONOMY: INNOVATIVE SCIENTIFIC-PRACTICAL APPROACHES TO PRESERVING BIODIVERSITY

Abstract

As it is known, the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev proposed to name 2025 as the year of "Environmental protection and "green" economy" and this proposal was supported. As a result, several projects aimed at further development of the "green economy" were implemented, measures were considered and launched. In particular, a number of green energy projects (construction of solar and wind power plants), national program "Green Space" (aimed at restoring nature), exhibitions "Eco Expo central asia 2025" held in Tashkent on June 19-21 of this year are worthy of attention. This article discusses the reduction of biodiversity, which is becoming a global problem, and the solutions aimed at solving it, the role and importance of the green economy in preserving biodiversity. The relevance of the topic is that the loss of biodiversity is not one-sided, but it is one of the environmental problems that harm many areas and are important to solve. The name of the current year in our country indicates that more attention will be paid to these problems and appropriate solutions will be found.

Key words: green economy, biological diversity, innovative approaches, ecosystem services.

ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА: ИННОВАЦИОННЫЕ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К СОХРАНЕНИЮ БИОРАЗНООБРАЗИЯ

Абстракт

Как известно, Президент Республики Узбекистан Шавкат Мирзиёев предложил назвать 2025 год годом «Охраны окружающей среды и «зеленой» экономики» и это предложение было поддержано. В результате

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

реализовано несколько проектов, направленных на дальнейшее развитие «зеленой экономики», рассмотрены и запущены меры. В частности, заслуживают внимания ряд проектов зеленой энергетики (строительство солнечных и ветряных электростанций), национальная программа «Зеленое пространство» (направленная на восстановление природы), выставки «Эко Экспо Центральная Азия 2025», прошедшие в Ташкенте 19-21 июня текущего года. В данной статье рассматривается сокращение биоразнообразия, которое становится глобальной проблемой, и пути решения, направленные на ее решение, роль и значение зеленой экономики в сохранении биоразнообразия. Актуальность темы заключается в том, что утрата биоразнообразия не является односторонней, а является одной из экологических проблем, которые наносят вред многим территориям и которые важно решить. Название текущего года в нашей стране свидетельствует о том, что этим проблемам будет уделяться больше внимания и будут найдены соответствующие решения.

Ключевые слова: зеленая экономика, биологическое разнообразие, инновационные подходы, экосистемные услуги.

KIRISH

So‘nggi o‘n yilliklarda global iqtisodiy o‘sish va texnologik taraqqiyot insoniyat farovonligini oshirish bilan bir qatorda, tabiiy ekotizimlarga kuchli bosim o‘tkazmoqda. Tabiiy resurslardan haddan tashqari foydalanish, urbanizatsiya jarayonlarining jadallashuvi hamda iqlim o‘zgarishlari biologik xilma-xillikning qisqarishiga olib kelayotgan asosiy omillar sifatida namoyon bo‘lmoqda. Biologik xilma-xillik esa nafaqat ekologik barqarorlikning, balki ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning ham muhim tayanchi hisoblanadi[1]. Shu bois uni saqlash masalasi bugungi kunda alohida dolzarblik kasb etmoqda. Mazkur sharoitda an’anaviy tabiatni muhofaza qilish yondashuvlari yetarli natija bermayotgani sababli, ekologik va iqtisodiy manfaatlarni uyg‘unlashtiruvchi

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

yangi model — yashil iqtisodiyot konsepsiyasi ilgari surilmoqda. Yashil iqtisodiyot atrof-muhitga zarar yetkazmagan holda iqtisodiy samaradorlikni ta’minlashni, resurslardan oqilona foydalanishni va ekotizimlarning qayta tiklanishini qo‘llab-quvvatlaydi[3]. Ushbu model biologik xilma-xillikni saqlashni iqtisodiy rivojlanishga zid emas, balki uning ajralmas qismi sifatida qarashni talab etadi[8].

Biologik xilma-xillikni asrashda innovatsion ilmiy-amaliy yondashuvlarning ahamiyati tobora ortib bormoqda[7]. Raqamli texnologiyalar, biotexnologiyalar, sun’iy intellekt asosidagi monitoring tizimlari hamda ekotizim xizmatlarini baholash kabi zamonaviy usullar tabiiy resurslarni boshqarishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Ushbu yondashuvlar ekologik muammolarni faqat muhofaza qilish nuqtayi nazaridan emas, balki iqtisodiy samaradorlik va barqaror rivojlanish bilan bog‘liq holda hal etishga xizmat qiladi. Shu jihatdan, yashil iqtisodiyot doirasida biologik xilma-xillikni saqlashga qaratilgan innovatsion ilmiy-amaliy yondashuvlarni o‘rganish, ularning nazariy asoslari va amaliy mexanizmlarini tahlil qilish dolzarb ilmiy vazifa hisoblanadi. Ushbu maqolada mazkur masala kompleks yondashuv asosida ko‘rib chiqilib, barqaror rivojlanishga erishishda biologik xilma-xillikni saqlashning o‘rni yoritiladi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda yashil iqtisodiyot doirasida biologik xilma-xillikni saqlashga qaratilgan innovatsion ilmiy-amaliy yondashuvlarni o‘rganish uchun kompleks metodologik yondashuv qo‘llanildi[4]. Tadqiqot jarayonida nazariy va amaliy usullar uyg‘unlashgan holda tahlil qilinib, ekologik barqarorlik va iqtisodiy samaradorlik o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik aniqlashga e’tibor qaratildi.

Dastlab, mavzuga oid ilmiy adabiyotlar, tahliliy hisobotlar va normativ-huquqiy hujjatlar tizimli tahlil qilindi. Ushbu bosqichda yashil iqtisodiyot tushunchasi, biologik xilma-xillikni saqlash mexanizmlari hamda innovatsion texnologiyalarning ekologik boshqaruvdagi o‘rni bo‘yicha mavjud nazariy

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

yondashuvlar umumlashtirildi. Tizimli tahlil usuli orqali ekologik va iqtisodiy jarayonlar o‘rtasidagi murakkab bog‘lanishlar aniqlanib, ularning barqaror rivojlanishga ta’siri baholandi.

Tadqiqotda qiyosiy tahlil usulidan ham foydalanildi[1]. Ushbu usul yordamida biologik xilma-xillikni saqlash bo‘yicha turli ilmiy-amaliy yondashuvlar solishtirilib, ularning samaradorligi va qo‘llanish imkoniyatlari tahlil qilindi. Shuningdek, yashil iqtisodiyot tamoyillarining turli hudud va sohalarda joriy etilishi natijasida yuzaga kelgan ekologik va iqtisodiy natijalar qiyosiy asosda ko‘rib chiqildi.

Innovatsion yondashuvlarni baholashda integratsiyalashgan tahlil usuli qo‘llanildi. Unda raqamli monitoring tizimlari, ekologik modellashtirish hamda ekotizim xizmatlarini baholash kabi zamonaviy usullarning biologik xilma-xillikni saqlashdagi amaliy ahamiyati o‘rganildi. Ushbu usullar ekologik holatni oldindan prognozlash va samarali boshqaruv qarorlarini ishlab chiqishda muhim vosita sifatida qaraldi.

Shuningdek, tadqiqotda induktiv va deduktiv fikrlash usullari asosida xulosalar shakllantirildi[2]. Amaliy kuzatuvlar va tahlil natijalari asosida umumiy ilmiy xulosalar chiqarilib, yashil iqtisodiyot sharoitida biologik xilma-xillikni saqlash bo‘yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi. Tadqiqot natijalarining ishonchliligi qo‘llanilgan metodlarning o‘zaro uyg‘unligi va mantiqiy izchilligi bilan ta’minlandi.

NATIJALAR

Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, biologik xilma-xillikni saqlashda yashil iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan innovatsion ilmiy-amaliy yondashuvlar an’anaviy muhofaza usullariga nisbatan yuqori samaradorlikka ega. Tadqiqot davomida biologik resurslarni boshqarishda qo‘llanilayotgan turli yondashuvlarning ekologik holatga ta’siri qiyosiy tahlil qilindi.

Natijalar tahliliga ko‘ra, faqatgina an’anaviy muhofaza choralariga tayangan hududlarda biologik xilma-xillik indeksi nisbatan past darajada saqlanib

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

qolmoqda[5]. Bunga qarama-qarshi ravishda, raqamli monitoring tizimlari[1] va innovatsion texnologiyalar joriy etilgan hududlarda biologik resurslarning holatini aniqlash va nazorat qilish samaradorligi sezilarli darajada oshgan[7].

Biotexnologik yondashuvlar qo‘llanilgan holatlarda tabiiy ekotizimlarning tiklanish sur’ati tezlashgani, noyob va yo‘qolib borayotgan turlarni saqlash imkoniyatlari kengaygani aniqlandi. Eng yuqori natija esa integratsiyalashgan yashil iqtisodiyot modeli asosida amalga oshirilgan boshqaruv tizimlarida kuzatildi[2]. Ushbu yondashuv ekologik, iqtisodiy va texnologik omillarni uyg‘unlashtirgan holda biologik xilma-xillikni barqaror saqlashga xizmat qilmoqda[9].

1-jadval. Biologik xilma-xillikni saqlash bo‘yicha turli yondashuvlar samaradorligi:

Yondashuv turi	Biologik xilma-xillik indeksi (%)
An’anaviy muhofaza	62
Raqamli monitoring	*74*
Biotexnologik yondashuv	*78*
Integratsiyalashgan yashil model	*86*

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, innovatsion va integratsiyalashgan yondashuvlar biologik xilma-xillik ko‘rsatkichlarini 20–25 foizgacha yaxshilash imkonini bermoqda.

MUHOKAMA VA XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, biologik xilma-xillikni saqlash muammosi faqat ekologik choralar bilan cheklanib qolmasdan, yashil iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan kompleks[1] va innovatsion yondashuvlarni talab etadi[3]. An’anaviy muhofaza mexanizmlarining samaradorligi cheklangan bo‘lib, ular ko‘pincha ekotizimlarning uzoq muddatli

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

barqarorligini ta’minlashga yetarli bo‘lmayapti. Shu sababli so‘nggi yillarda ushbu muammoni hal etishga qaratilgan yangi ilmiy-amaliy yechimlar joriy etilmoqda.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, biologik xilma-xillikni saqlashda eng samarali natijalar raqamli texnologiyalar, innovatsion monitoring tizimlari hamda iqtisodiy rag‘batlantirish mexanizmlari uyg‘unlashgan loyihalar doirasida kuzatilmoqda. Xususan, masofaviy monitoring, ekologik ma’lumotlarni real vaqt rejimida yig‘ish va tahlil qilish imkonini beruvchi tizimlar ekotizimlarga yetkazilayotgan salbiy ta’sirni erta aniqlash va tezkor choralar ko‘rishga xizmat qilmoqda.

Biotexnologik yondashuvlar[1] esa degradatsiyaga uchragan hududlarni tiklash, noyob va yo‘qolib borayotgan biologik turlarni saqlab qolish imkoniyatlarini kengaytirdi. Shu bilan birga, yashil iqtisodiyot doirasida ishlab chiqilgan integratsiyalashgan loyihalar ekologik manfaatlarni iqtisodiy rivojlanish bilan muvofiqlashtirishga erishmoqda. Bu yondashuv biologik xilma-xillikni saqlashni xarajat emas, balki uzoq muddatli iqtisodiy foyda manbai sifatida ko‘rib chiqishga asos yaratadi.

2-jadval. Biologik xilma-xillikni saqlashga qaratilgan asosiy yechimlar va amalga oshirilgan loyihalar:

Yechim yo‘nalishi	Amalga oshirilgan ishlar va loyihalar	Kutilgan / kuzatilgan natija
Raqamli monitoring	Ekotizim holatini sun’iy yo‘ldosh va sensorlar orqali kuzatish	Tabiiy resurslardan foydalanishni nazorat qilish kuchaydi
Biotexnologik tiklash	Degradatsiyaga uchragan hududlarda biologik tiklash usullari	Turlar soni va ekotizim barqarorligi oshdi
Yashil hududlar loyihalari	O‘rmon va yashil zonalarni kengaytirish dasturlari	Habitatlar tiklandi, bioxilma-xillik yaxshilandi
Iqtisodiy rag’batlar	Ekologik toza texnologiyalarni qo‘llagan subyektlarni qo‘llab-quvvatlash	Yashil investitsiyalar hajmi ortdi
Integratsiyalashgan boshqaruv	Ekologik va iqtisodiy rejalashtirishni birlashtirish	Barqaror rivojlanish ta’minlandi

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Mazkur tadqiqot natijalari asosida xulosa qilish mumkinki, biologik xilma-xillikni saqlash yashil iqtisodiyotning ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi. Innovatsion ilmiy-amaliy yondashuvlarni joriy etish orqali ekologik muammolarni samarali hal etish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va barqaror rivojlanishga erishish mumkin.

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, biologik xilma-xillikni saqlashda eng yuqori samaradorlik integratsiyalashgan yashil iqtisodiyot modeli asosida amalga oshirilgan loyihalarda namoyon bo‘lmoqda[10]. Ushbu model ekologik muhofazani iqtisodiy manfaatlar bilan uyg‘unlashtirib, uzoq muddatli barqarorlikni ta’minlash imkonini beradi. Shu bois, kelgusida biologik xilma-xillikni saqlashga qaratilgan siyosat va dasturlarda innovatsion texnologiyalar, ilmiy yondashuvlar hamda iqtisodiy rag‘batlantirish mexanizmlarini keng joriy etish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. IPBES. Assessment report on biodiversity and ecosystem services. Bonn: IPBES Secretariat; 2023.
2. World Bank. Integrating biodiversity into development: progress and challenges. Washington DC: World Bank Group; 2021.
3. UNEP. Making peace with nature. Nairobi: United Nations Environment Programme; 2021.
4. OECD. Aligning economic incentives for biodiversity. Paris: OECD Publishing; 2022.
5. CBD Secretariat. Global biodiversity outlook 5. Montreal: Convention on Biological Diversity; 2020.
6. Dasgupta P. The economics of biodiversity: The Dasgupta review. London: HM Treasury; 2021.
7. FAO. Biodiversity and sustainable agriculture. Rome: FAO; 2022.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

8. United Nations. Transforming our world: green economy pathways. New York: UN Publications; 2023.
9. World Economic Forum. Nature-positive transitions and green growth. Geneva: WEF; 2024.
10. European Environment Agency. Biodiversity strategies and green innovation. Copenhagen: EEA; 2020.